संस्कृतभारती - परिचय:

नवेम्बर् २७ पञ्चम: पाठ: अङ्का: १००

1) कर्मणि प्रयोगे परिवर्तनं कुरुत (१०)

a. शिशु: क्षीरं पिबति

i. शिशुना क्षीरं पीयते

b. अहं नाटकं पश्यामि

i. मया नाटकं दृश्यते

c. कवय: काव्यानि लिखन्ति

i. कविभि : काव्यानि लिख्यन्ते

d. सर्वे भोजनं खादन्ति

i. सर्वै: भोजनं खाद्यते

e. मम मित्रम् गृहम् आगच्छति

i. मम मित्रेण गृहम् आगम्यते

f. वयं श्लोकान् पठाम:

i. अस्माभि: श्लोका: पठ्यन्ते

g. त्वं गीतं गायसि

i. त्वया गीतं गीयते

परिचय. By Vanisri Ragupati

h. अम्बा पाकं पचति

i. अम्बया पाक: पच्यते

i. गौरी दानं ददाति

i. गौर्या दानं दीयते

j. तौ फले नयत:

i. ताभ्यां फले नीयेते

2) कर्मणि प्रयोगे परिवर्तनं कुरुत (५)

a. करोति - क्रियते

b. क्रीणाति - क्रीयते

c. श्रुणोति - श्रूयते

d. जिघ्रति - घ्रायते

e. भवति - भूयते

परिचय By Vanisri Ragupati

3) कर्तरि-प्रयोगे परिवर्तनं कुरुत (५)

a. तेन राज्यं न इष्यते

i. स: राज्यं न इच्छति

b. सैनिकेन देश: रक्ष्यते

i. सैनिक: देशं रक्षति

c. महिलाभि: पुस्तकानि स्वीक्रियन्ते

i. महिला: पुस्तकानि स्वीकुर्वन्ति

d. यज्ञेन पापं क्षाल्यते

i. यज्ञ: पापं क्षालयति

e. देवदत्तेन वेद: पठ्यते

i. देवदत्त: वेदं पठति

4) सन्धिं कृत्वा सन्धे: नाम रचयत (५)

a. नदी + अत्र - नद्यत्र - यण्

b. बाला + एका - बालैका - वृद्धि

c. मनु + अन्तरम् - मन्वन्तरम् - यण्

d. पितृ + आवास: - पित्रावास: - यण्

e. स्मरामि + इति - स्मरामीति - सवर्ण-दीर्घ

परिचय: By Vanisri Ragupati

5) सन्धिच्छेदं कृत्वा सन्धेः नाम रचयत (५)

a. यद्यपि - यदि + अपि - यण्
b. न्यवसन् - नि + अवसन् - यण्
c. लक्ष्मीन्द्रः - लक्ष्मी + इन्द्रः - सवर्ण-दीर्घ
d. मध्वरिः - मधु + अरिः - यण्
e. पित्रिच्छा - पितृ + इच्छा - यण्

6) संस्कृत-पदं लिखत (५)

a. Porcupine - शल्यः
b. Squirrel - चिक्रोडः
c. Python - अजगरः
d. Mongoose - नकुलः
e. Leech - जलौकाः

परिचयः By Vanisri Ragupati

7) मेलयत (५)

a.लोकनाथ: - मद: (b)

b.रिपु: - विश्वजित् (d)

c.रस: - वैशेषिकम् (e)

d.रघु: - राजेन्द्र: (a)

e.दर्शनम् - आम्ल: (c)

8) रिक्तस्थानं पूरयत (५)

धातु:	लकार: / प्रत्यय:	
याच्	तुमुन्	याचितुम्
कम्प्	शतृ (स्त्री)	कम्पमाना
बाध्	कर्मणि लट्, एक, प्रथम	बाध्यते
मुद	क्तवतु (पु)	मुदितवान्
कथ्	लृट्, एक, प्रथम	कथयिष्यति

परिचय: By Vanisri Ragupati

9) दत्तानि पदानि प्रयुज्य वाक्यानि रचयत (५)

a. वृक्षात् - वृक्षात् पत्राणि भूमौ पतन्ति
b. भिक्षुकाय - अम्बा भिक्षुकाय अन्नं ददाति
c. नद्यां - नद्यां मीना: सन्ति
d. पिता - मम पिता विद्यालये पाठयति
e. बालिकाभि: - बालिकाभि: पाठा: पठ्यन्ते

10) श्लोकस्य अन्वयं कृत्वा भावार्थं लिखत (१०)

a.पौरैरनुगतोदूरं पित्रा दशरथेन च
शृङ्गवेरपुरे सूतं गङ्गाकूले व्यसर्जयत्।
गुहमासाद्य धर्मात्मा निषादाधिपतिं प्रियम्

पदविभाग:

पौरै:, पित्रा, दशरथेन, च, दूरम्, अनुगत:, धर्मात्मा, (राम:) श्रृङ्गवेरपुरे, निषादाधिपतिम्, प्रियम्, गुहम्, आसाद्य, गङ्गाकूले, सूतम्, व्यसर्जयत्

परिचय: By Vanisri Ragupati

क्रिया - व्यसर्जयत् (लङ्) (प्रधानम्)

अनुगतः (क्तः) (अप्रधानम्)

आसाद्य (ल्यप्) (अप्रधानम्)

प्रथमा - धर्मातात्मा (रामः) (कर्ता)

द्वितीया - निषाधिपतिम् ,प्रियम्, गुहम्, सूतम् (कर्म)

तृतीया - पौरैः, पित्रा, दशरथेन

सप्तमी - श्रृङ्गवेरपुरे, गङ्गाकूले

अव्यय - च, दूरम्

अन्वय: (धर्मात्मा सूतं व्यसर्जयत्)

पौरैः पित्रा दशरथेन च दूरम् अनुगतः धर्मात्मा (रामः) श्रृङ्गवेरपुरे निषाधिपतिं प्रियं गुहम् आसाद्य गङ्गाकूले सूतं व्यसर्जयत्

प्रतिपदार्थ:

पौरैः पित्रा दशरथेन च - नगरजनैः जनकेन दशरथेन च

दूरम् - अयोध्याया: बहिः वनं पर्यन्तम्

अनुगतः धर्मात्मा (रामः) - अनुगतः धर्मवान् श्रीरामः

निषाधिपतिं प्रियं गुहम् - निषाधराजं प्रियमित्रं गुहम्

आसाद्य - प्राप्य/मिलित्वा

गङ्गाकूले - गङ्गातीरे

सूतं व्यसर्जयत् - सारथिं सुमन्त्रं प्रति-प्रेषितवान्

परिचय By Vanisri Ragupati

तात्पर्यम्

दशरथस्य पुत्रः रामः सीतालक्ष्मणाभ्यां सह वनं प्रस्थितवान् । तदा अयोध्या- नगरस्य जनाः राजा दशरथः च नगरात् बहिः वनं पर्यन्तम् श्रीरामं अनुगतवन्तः । श्रृङ्गवेरपुर-नगरे रामः निषाधराजस्य नायकः प्रियं मित्रं गुहं मिलितवान् । तं प्राप्य धर्मरक्षकः रामः तस्य सारथिं सचिवं च सुमन्त्रं गङ्गातीरे प्रति-प्रेषितवान् ।

b. चित्रकूटमनुप्राप्य भरद्वाजस्य शासनात्
रम्यमावसथं कृत्वा रममाणा वने त्रयः
देवगन्धर्वसङ्काशास्तत्र ते न्यवसन् सुखम्

पदविभाग:

चित्रकूटम्, अनुप्राप्य, भरद्वाजस्य, शासनात्,
रम्यम्, आवसथम्, कृत्वा, रममाणा:, वने, त्रय:,
देवगन्धर्वसङ्काशा:, तत्र, ते, न्यवसन्, सुखम्

क्रिया - न्यवसन् (लङ्) (प्रधानम्)
अनुप्राप्य (ल्यप्) (अप्रधानम्)
कृत्वा (क्त्वा) (अप्रधानम्)
रममाणाः (शानच्) (अप्रधानम्)

प्रथमा - देवगन्धर्वसङ्काशाः ,ते, त्रयः (कर्ता)

परिचय: By Vanisri Ragupati

द्वितीया - चित्रकूटम् , रम्यम् ,आवसथम्

पञ्चमी - शासनात्

षष्ठी - भारद्वाजस्य

सप्तमी - वने

अव्यय - सुखम्

अन्वय:

भारद्वाजस्य शासनात् चित्रकूटम् अनुप्राप्य रम्यम् आवसथम् कृत्वा देवगन्धर्वसङ्काशाः ते त्रयः तत्र वने रममाणाः सुखं न्यवसन् ।

प्रतिपदार्थ:

भारद्वाजस्य शासनात् - भारद्वाजमुनेः आज्ञया /आदेशात्

चित्रकूटम् अनुप्राप्य - चित्रकूटं गत्वा

रम्यम् आवसथम् कृत्वा - सुन्दरं कुटीरं निर्माय

देवगन्धर्व-सङ्काशाः - देवाः गन्धर्वाः इव

ते त्रयः - सीता लक्ष्मणः रामः च

वने रममाणाः - वने आनन्दम् अनुभवन्तः

सुखं न्यवसन् - सुखेन वासं कृतवन्तः

परिचय By Vanisri Ragupati

अन्वय:

भारद्वाजस्य शासनात् चित्रकूटम् अनुप्राप्य रम्यम् आवसथम् कृत्वा देवगन्धर्वसङ्काशाः ते त्रयः तत्र वने रममाणाः सुखं न्यवसन् ।

तात्पर्यम्

अयोध्या-नगरतः रामः सीता लक्ष्मणः च भारद्वाजमुनेः आश्रमं गतवन्तः । भारद्वाजमुनिः तान् चित्रकूटं गन्तुं उक्तवान् । तस्य आज्ञया ते त्रयः चित्रकूटं गतवन्तः । तस्मिन् अरण्ये सुन्दर-कुटिरस्य निर्माणं कृतवन्तः । तस्मिन् कुटीरे देवगन्धर्वाः इव सुखेन निवासं कृतवन्तः ।

11) अनुवदत (५)

a. A fruit is eaten by him.

a. तेन फलं खाद्यते

b. Ganesh, Kumar and Skanda played in the playground.

a. गणेश: कुमार: स्कन्द: च क्रीडाङ्गणे क्रीडितवन्त:

c. Stories are read by grandfather.

a. पितामहेन कथा: पठ्यन्ते

परिचय: By Vanisri Ragupati

d. King Ragu ascended the throne.

a.राजा रघु: सिंहासनम् आरूढवान्

e. People always follow the leader.

a.जना: सर्वदा नायकम् अनुसरन्ति

12) रिक्तस्थानं पूरयत (५)

चेत् , यथा-तथा, यदि-तर्हि, यदा-तदा, च

a. यदि प्रात: पूजा भवति तर्हि माता देवालयं गच्छति

b. यदा वृष्टिः भवति तदा मयूराः नृत्यन्ति

c. बुभुक्षा अस्ति चेत् पिता फलानि खादति

d. यथा पिता योगाभ्यासं करोति तथा पुत्रः करोति।

e. कपाटिकायां पाञ्चालिकाः पुंस्तकानि स्यूताः घट्यः च सन्ति

परिचय: By Vanisri Ragupati

13) रिक्तस्थानं पूरयत (५)

	विभक्ति:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
किम् (पु)	चतुर्थी	कस्मै	काभ्याम्	केभ्य:
किम् (न)	सप्तमी	कस्मिन्	कयो:	केषु
किम् (स्त्री)	द्वितीया	काम्	के	का:
अस्मद्	पञ्चमी	मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्
युष्मद्	तृतीया	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभि:

14) सूक्ते: अर्थ: लिखत (२)

बहुविघ्नास्तु सदा कल्याणसिद्धय:

उत्तमानां कार्याणां सिद्धिं प्राप्तुं सर्वदा बहव: विघ्ना: भवन्ति एव | महत्वपूर्ण-कार्यात् पूर्वं बहव्य: बाधा: निश्चयेन भवन्ति | अत: कार्येषु भवितुं बाधानाम् चिन्ता न करणीया

परिचय: By Vanisri Ragupati

15) सुभाषितम् पूरयत (२)

पद्माकरं दिनकरो विकची करोति
चन्द्रो विकासयति कैरवचक्रवालम्
नाभ्यर्थितो जलधरोऽपि जलं ददाति
सन्तः स्वयंपरहिते विहिताभियोगाः

16) उत्तरं लिखत (४)

a.कौस्त: कस्य शिष्य: ?

a.वरतन्तुमुने:

b.के तिष्ठन्ति निराकुला: ?

a.महारम्भा: कृतधिय:

c.कस्या: मूले सर्व-तीर्थानि वर्तन्ते?

a.तुलस्याम्

d.कर्मणि-प्रयोगे कर्मपदस्य विभक्ति: का?

a.प्रथमा

परिचय: By Vanisri Ragupati

17) संस्न्दर्भम् व्याख्यात (२)

अन्यत्र गमनं मास्तु

18) पञ्च-वाक्यै: संस्कृतेन वर्णनं कुरुत (५)

मम विध्यालये वार्षिकोत्सव:

1. मम विद्यालये गत-मासे वार्षिकोत्सवः अभवत्
2. सर्वे जनाः कुतूहलेन वर्षिकोत्सवं द्रष्टुम् आगतवन्तः
3. कार्यक्रमस्य आरम्भे प्रधानाचार्यः भाषणं कृतवान् । सर्वेषां स्वागतं कृतवान् ।
4. भाषणस्य अनन्तरं छात्राः मधुराणि गीतानि गीतवन्तः ।
5. उत्सवस्य प्रमुखः अतिथिः "श्रीधर् महोदयः" उत्तीर्णान् छात्रान् अभिनन्द्य तेभ्यः पारितोषिकान् दत्तवान् ।
6. तदनन्तरं चतस्रः छात्राः `कृष्णलीला` इति नाटकं प्रदर्शितवत्यः ।
7. केचित् छात्राः कालिदासस्य `रघुवशम्` नाटकम् अपि उत्तमेन प्रशासितवन्तः

By Vanisri Ragupati

19) पञ्च-वाक्यैः संस्कृतेन वर्णयत (५)

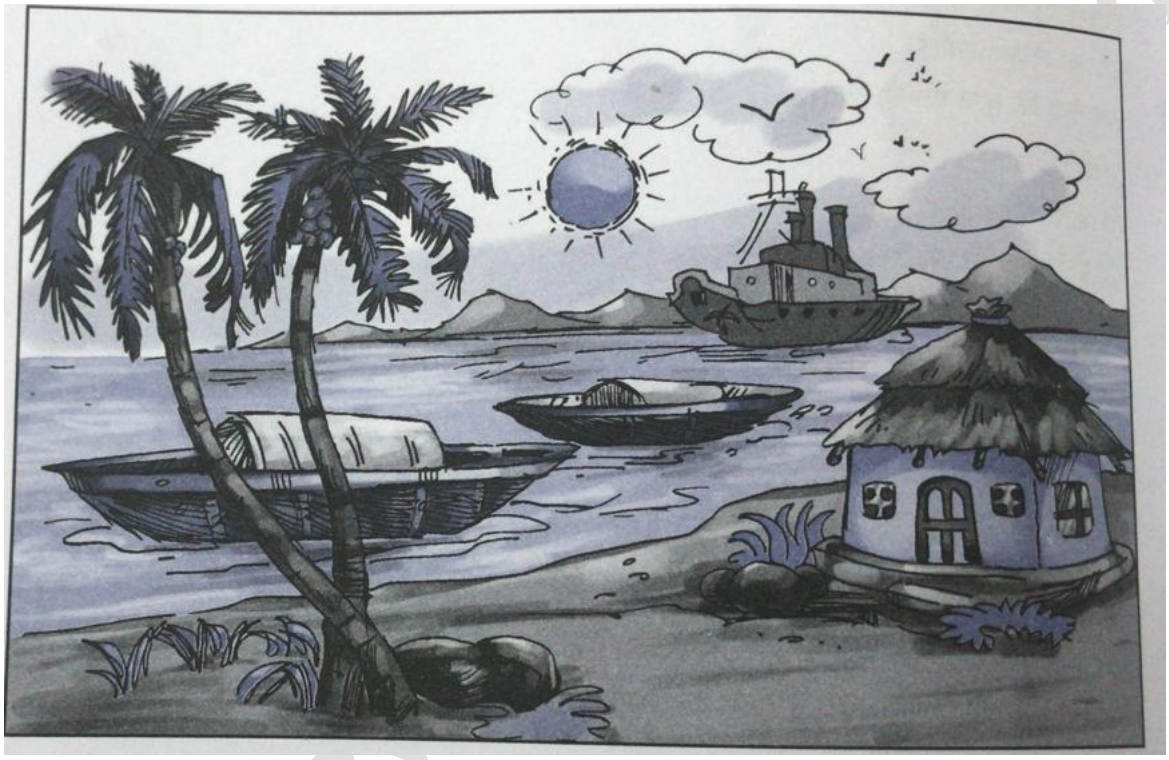

मञ्जूषा

सूर्योदयस्य, पर्णकुटीरम्, नारिकेलवृक्षौ, जलपोतम्, खगाः, गगने, तरन्ति, जले, मेघाः, रमणीयम्

समुद्रतटः

1. एतत् समुद्रतटस्य चित्रम् अस्ति ।
2. एतत् स्थलम् अति रमणीयम् अस्ति ।

3. प्रातःकाले सूर्योदयः भवति ।
4. सूर्योदयस्य किरणेभ्य: प्रकाशः भवन्ति ।
5. सूर्योदयस्य अनन्तरं गगने खगाः डयन्ते ।
6. गगने श्वेताः मेघाः सन्ति ।
7. समुद्रस्य जले द्वे नौके एकं जलपोत: च सन्ति ।
8. जले अनेके मीनाः सन्ति ।
9. समुद्रतटे एकं सुन्दरं पर्णकुटीरम् अस्ति ।
10. कुटीरात् बहिः तृणानि सन्ति ।
11. समुद्रतटे द्वौ उन्नतौ नारिकेल-वृक्षौ स्तः ।
12. नारिकेलवृक्षयोः अधः सस्यानि सन्ति ।

परिचय: By Vanisri Ragupati

20) अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा उत्तराणि लिखत (५)

अहं नरेन्द्रः। अहं वैद्यः अस्मि।अहं प्रातःकाले पञ्चवादने उत्तिष्ठामि। योगासनं समाप्य स्नानं करोमि। षड्वादने स्नानं करोमि।स्नानं कृत्वा अहं मम इष्टदेवं नमामि। भगवद्गीतां पठामि।सार्धषड्वादने अहं वार्तापत्रिकां पठामि। सप्तवादने अहं मम पुत्रेण सह क्रीडामि। अष्टवादने अहं गृहात् चिकित्सालयं गच्छामि। तत्र अहं मम कार्ये निरतः भवामि।

१.वैद्यः कदा पुत्रेण सह क्रीडति? सप्तवादने

२.वैद्यस्य नाम किम्? नरेन्द्रः

३.वैद्यः प्रातः किं पठति? भगवद्गीताम्

४.प्रातः वैद्यः कुत्र गच्छति? चिकित्सालयम्

५. अस्मिन् लेखे पञ्चमीविभक्तिपदं किम्? गृहात्

परिचयः